

อ่านไทย รร : ลักษณะการเปลี่ยนแปลงคำอ่านในภาษาไทย
RR Alphabet : The Characteristics of Pronunciation Reading Changed in Thai

รศ.จิรภัทร แก้วกู่*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการศึกษาอักษร รร ในภาษาไทย เพื่อศึกษาลักษณะการเปลี่ยนแปลงคำอ่านในภาษาไทย โดยใช้กรอบแนวคิดสัทศาสตร์ และรวบรวมข้อมูลจากพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕ และการใช้ภาษาไทยทั่วไปในปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่า (รร) แสดงเสียงสระ อ และ (น) ในคำที่มีตัวสะกดเขียนเป็นรูป ั และรูป ะ เมื่อใช้ประหลังพยัญชนะ เรียกว่า วิสรรชนีย์ เป็นศัพท์บัญญัติ ใช้ในความหมาย วิสรรค์ [วิสรุก] ยืมและแผลงจาก ร [เรผะ] ในภาษาสันสกฤต ส่วนในภาษาเขมรแผลงจากแม่ กน (ญ,ณ,น) แสดงเสียงสระ (อ) อย่างเดียว

คำสำคัญ: วิสรรชนีย์, คำยืมภาษาสันสกฤต-เขมร, ลักษณะการเปลี่ยนแปลงคำอ่าน, ไวยากรณ์

Abstract

This research paper is an analysis of RR alphabet in Thai. The present study aims at Characteristics of Pronunciation Reading Changed in Thai. The analysis is based on the linguistic framework of general linguistic. Data are drawn from both dictionary of the Royal Institute of 2525 B.E. and present usages. The results showed A and (N) alphabet in final consonant that write word A [ั] and A (ะ) patterns which use to rear consonant that is called “the symbol ะ used as a vowel”. It’s terminology for use Wisan [Wisuk] วิสรรค์ [วิสรุก] implication and eccentrically word from R [Repa] [เรผะ] in Sanskrit language. The Khmer diversify alphabet from final consonant of N (Y, Y, N) that display only O vowel.

Keywords; vowel mark - ะ in Thai, The loan words from Sanskrit - Khmer, the characteristic of diversify pattern of pronunciation, Grammar

*อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

๑. บทนำ

ภาษาไทยมีอักษร (รร) เพียงคู่เดียวที่สามารถเรียงซ้อนกันในตำแหน่งกลางคำ ใช้แทนเสียงสระ (อ) [a] มีสถานะเป็นไม้ผัด/ไม้หันอากาศ/วิสรรชนี หรือใช้แทนเสียงพยัญชนะ (น) [n] เป็นแม่ กน รวมทั้งใช้แทนเสียงสระ (อ) และพยัญชนะ (น) ในตำแหน่งเดียวกัน

๑.๑ แหล่งข้อมูล

คำเรียก “ไม้ผัด/ไม้หันอากาศ/วิสรรชนี” มีปรากฏในลักษณะที่แตกต่างกันทั้งในสมัยสุโขทัย ออยุธยาและรัตนโกสินทร์

(๑) ในจารึกหลักที่ ๑ ด้านที่ ๔ เขียนว่า เมืองซีรสชชนาไล (เมืองศรีสขชนาลัย), เอาลงฝงในกลางเมือง (เอาลงฝงในกลางเมือง), ครูอาจารย์สงสอนไทหงหลาย (ครูอาจารย์สั่งสอนไทหงหลาย)^๑

(๒) หนังสือจินตามณี หรือจินตามูณี [แก้ววิเศษ] ที่เชื่อกันว่าเป็นแบบเรียนเล่มแรก ผลงานของพระมหาราชครู แต่งสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ.๒๑๙๙-๒๒๓๑) เขียนว่า:

“อากาศ หันอากาศ ประทุมวิหาร วิสันชนี เอกปักษรี ปักษรีอาไครย์

๑ ต้น กลาง หลัง ตินู ไม้ เอ แ ไ โ พินหัว ลากข้าง ไม้ผัด”^๒

(๓) หนังสือสัพพะ พะจะนะ พสาไท ของ บาทหลวง ฌอง บาตีร์ต ปาเลอกัว อธิบายว่า “วิสันชนี -a grammatical sign”^๓

(๔) หนังสืออักษรวิธานศรึบท์ของหมอบรัดเลย์ หรือแดน บีช แบรดลีย์ (Dan Beach Bradley) เมื่อ พ.ศ.๒๔๑๕ (1872) อธิบายว่า

“วิสันชนี คือสิ่งที่ทำเปนสำคัญเมื่อจบตัวอักษร มีรูปเช่นนี้ : นั้น, ว่าปล่อยทิ้งออกไป เช่นคำว่า กะ เปนต้นนั้น”^๔ และว่า “ไม้หันะกาษ, คือไม้ผัด รูปอย่างนี้ ~ นั้น.”^๕

(๕) ปทานุกรม กรมตำรา กระทรวงธรรมการ อธิบาย ว่า

“ไม้ผัด น.เครื่อง หมายรูปสระ ~ ดังนี้”^๖

^๑อ้างใน สมชาย พุ่มสอาด และคณะ, ๗๐๐ ปี ลายสือไทย, (กรุงเทพมหานคร : คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๕๒), หน้า ๒๗๔.

^๒ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๕), หน้า ๒-๑๑.

^๓ของ บาทตีร์ต ปาเลอกัว, สัพพะ พะจะนะ พสาไท, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๒), หน้า ๘๖๕.

^๔แดน บีช บรัดเลย์, อักษรวิธานศรึบท์, (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, ๒๕๑๔), หน้า ๖๖๗.

^๕เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๐๓.

“ไม้หันอากาศ น. ไม้ผัด”^๖

“วิสรรชนี [วิสันชะนี] ส.น. รูปเครื่องหมายสระ ประหลังอักษรดังนี้”^๗

(๖) หนังสือมูลบทบรรพกิจ อธิบายว่า “วิสัญญะนี้ ะ สำหรับประหลังอักษร นมนาง ทั้งคู่ก็เรียก”^๘

๑.๒ ข้อคิดความเห็น

จากหนังสือเอกสารที่แสดงมาทั้ง ๖ ตัวอย่าง จะเห็นว่าสระ อะ (a) นับเป็นสระที่น่าสนใจและมีพัฒนาการที่ซับซ้อนกว่าสระอื่นๆ อย่างน้อย ๒ ประเด็นคือ การใช้/ระบบการเขียน และการเรียกชื่อ

(๑) การใช้/ระบบการเขียน

สระ อะ เป็นสระกลาง, ต่ำ, เหยียด, สั้น จึงออกเสียงได้ง่ายกว่าสระทั้งหมด จะเกิด/ปรากฏในตำแหน่งกลางพยางค์และท้ายพยางค์ ในคำยืมบาลีสันสกฤตจะเกิดในตำแหน่งต้นพยางค์ (คำ) ส่วนคำไทยไม่พบข้อมูล ส่วนสระอื่นๆ เกิดในตำแหน่งต้นพยางค์

ในตำแหน่งกลางพยางค์ จะเขียนรูป ั มีตัวสะกด (สังโยค) เสมอ ส่วนท้ายพยางค์ จะเขียนเป็นรูป ะ สมัยสุโขทัยจะใช้อักษรตัวสะกดแทน (ดูข้อ (๑) ข้างบน) คำ แสดงเสียงสระ อ มีชื่อเรียกได้ ๓ ชื่อคือ

(๒) การเรียกชื่อ ที่เขียนรูป ั จะเรียกว่า “ไม้ผัด, ไม้หันอากาศ, หันอากาศ, หันะ กาศ และหางกัหัน”; ที่เขียน เป็นรูป ะ จะเรียกชื่อว่า “นมนางทั้งคู่, วิสันชนี, วิสันชะนี, วิสัญญะ, วิสัญญะนี และวิสรรชนี” บางทีก็เรียก “ไม้ผัด” ว่า วิสรรชนี ได้ด้วย ในหนังสือ สันสกฤต-ไท-อังกฤษ อภิธาน งานชิ้นเอกของหลวงบวรบรรณรักษ์ [นิยม รักไทย] ไม่ปรากฏ คำ “วิสันชนี, วิสันชะนี, วิสัญญะ”; มีรูปคำใกล้เคียง ๒ คำ คือ วิสรชน และ วิสฺรค; อธิบายว่า

(๑) “วิสรชน. น. ทาน; การสละ; การส่งหรือใช้ไป; การปลดหรือไล่ออก”^๙ ซึ่งมี อรรถตรงกับ “วิสันชะนี” ใน อักษรภิธานศรับท์ ของหมอบรัดเลย์ คำดังกล่าวอาจแผลงเป็น “วิสรรชนะ, วิสรรชนี” ในภาษาไทย แต่ไม่มี <ย> ต่อท้าย; และตรงกับภาษาบาลีว่า วิสฺรชน

^๖ กรมตำรา กระทรวงธรรมการ, **ปทานุกรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมตำรา กระทรวงธรรมการ, ๒๔๗๐), หน้า ๕๘๒.

^๗ กรมตำรา กระทรวงธรรมการ, **ปทานุกรม**, อ่างแล้ว, หน้า ๕๘๓.

^๘ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๘๖.

^๙ พระยาตรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร), **มูลบทบรรพกิจ**, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๙.

^{๑๐} หลวงบวรบรรณรักษ์ (นิยม รักไทย), **สันสกฤต-ไท-อังกฤษ อภิธาน**, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพมหานคร : แสงดาว, ๒๕๕๒), หน้า ๑๐๘๐.

(วิ+สข วิสสค+ยุ) แปลว่า ทาน, การสละ, การให้, การแบ่งปัน^{๑๑}; รูปคำ “วิสันชนี, วิสันชนะนี, วิสัญชนี” ไม่มีใช้ในภาษาบาลีเช่นกัน

(๒) “วิสรค. น. “วิสรคฺ,” มฤทุมหาปราณ หรือวิสรคฺ, อันหมายถึงจุดตั้งได้ฉากสองจุดตั้งนี้ [:] , และเป็นเครื่องหมายใช้แทนอักษร ส และ ร, ตัวสะกดของวิภัตต์ต่างๆ ทั้งนามและกริยา”^{๑๒}

จากคำอธิบายนี้จะเห็นได้ว่ามีอรรถสอดคล้องกับอักษรวิธานศรัพท์ ของหมอบรัดเลย์ [Dan Beach Bradley] พ.ศ.๒๔๑๗, ปทานุกรม กรมตำรา กระทรวงธรรมการ พ.ศ. ๒๔๗๐ และหนังสือมูลบทบรรพกิจ ของพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) พ.ศ. ๒๔๑๔ จึงสรุปได้ว่า คำ “วิสรคณีย์” เป็นศัพท์บัญญัติในภาษาไทย สร้างมาจาก “วิสรชน” [วิสรชน] แต่ใช้ในอรรถของคำ “วิสรคฺ” [วิสรค]

๒. ลักษณะทางสัทศาสตร์ [Phonology]

ร [r] เป็นอักษรเหลว [liquids] คู่กับ ล [l] เวลาออกเสียงปลายลิ้นจะเคลื่อนไหวอย่างรวดเร็ว ม้วนขึ้นและสับดลงเพียงครั้งเดียว ปลายลิ้นขณะสับดลงจะสัมผัสปุ่มเหงือกครั้งเดียว เรียกว่าเสียงลิ้นรัว [trill, rolled] จัดเป็นอักษรเสียงอ่อนที่สุดในกลุ่ม ล [l] ว [w], ย [y], ร [r] มีนัยว่าเสียงแข็งอ่อนคู่กัน เสียงอ่อนกว่าจะสูญเสียง

โมนีเยร์ วิลเลียมส์^{๑๓} [Sir Monier Williams] ว่าในภาษาสันสกฤตมี อักษรควบกล้ำ ๑๐๙ คู่, เกิดต้นคำมี ๔๑ คู่ และกลางคำมี ๖๘ คู่; อาร์เธอร์ เอ แมคโดเนลล์^{๑๔} [Arthur A Macdonell] ว่ามี ๒๕๐ คู่ เกิดได้ทั้งต้นคำ กลางคำและท้ายคำ; อักษรควบ ๒ ตัวมี ๑๗๕ คู่, ควบ ๓ ตัวมี ๖๗ คู่, ควบ ๔ ตัวมี ๖ คู่คือ กตรย นกตย นกสว นพวย ตสนย สตรย

อักษร ร นี้ สันสกฤตนิยมนำมาจัดกลุ่ม เป็นคู่ๆ เรียงหลังและเรียงร่วมกับอักษรอื่นๆ ทำให้อักษร ร เปลี่ยนสถานภาพตามลักษณะ/ตำแหน่งที่ปรากฏ

๒.๑ ตำแหน่งหลัง

ตัวอย่างคู่อักษร:

กร [กรීท-เล่น, กรุช-โกรธ],

คร [ครนถ-ร้อยกรอง, ครห-จับ, รับ]

^{๑๑}พระมหาสมปอง มุทิโต, *คัมภีร์อภินาหารณนา*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ประยูรวงศ์พรินท์ติ้ง จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๕๓๔.

^{๑๒}หลวงบวรบรรณรักษ์ (นิยม รักไทย), *อังกแล้ว*, หน้า ๑๐๗๙.

^{๑๓}Sir Monier Williams, *A Practical Grammar of the Sanskrit Languages, arranged with reference to the classical languages of Europe for the use of English Students*, (Varanasi : the Chawkhamba Sanskrit Series offices 1962), p. 2.

^{๑๔}Arthur A Macdonell, *Practical Sanskrit Dictionary*, (London : Oxford University Press, 1947), p. 6-8.

ฆร [ฆราณ-จุมุก],	ตร [ตรปุ-ตีบุก, ตรย-สาม]
ทร [ทรงค-เมือง, ทรุณ-เบียดเบียน]	จร [จรูว-มันคง, แน่น]
ปร [ปรกฏ-ปรากฏ, ปรกาศ-ประกาศ]	พร [พรหมจรรย์-พรหมจรรย์]
ภร [ภรม-หมุนเวียน],	วร [วรด-พรด, วรดิน-นักพรด]
ศร [ศรี-ความงาม, ศรุ-ฟัง]	สร [สรษฏถ-ผู้สร้าง]

อักษร <ร> ที่เรียงหลัง/ซ้อนอักษรต่างๆ เหล่านี้ จะรวมเสียงหรือควบเสียง [ควบกล้ำ] ประสมสระตัวเดียวและออกเสียงร่วม/พร้อมกัน [มีเสียงทุกตัว] ใช้/เติมจุด/พินทุใต้ อักษรตัวหน้าเป็นสัญลักษณ์ เมื่อยืมมาแล้ว คู่ใดที่ออกเสียงได้ในภาษาไทยก็อ่านตามนั้น ถ้าออกเสียงไม่ได้จะแยกอักษรแล้วเติมสระ อะ/อ เช่น วร > วร [วระระ, วอระ] และเปลี่ยนสระจมเป็นสระลอย ะ [a] หลัง ร^{๑๕}

๒.๒ ตำแหน่งหน้า

ตัวอย่าง คู่อักษรกลางคำ/พยางค์

รก [กรก-ตะกอน],	รค [วรค-วรรค],	รณ [วรณ-สี/ผิว]
รจ [จรจา-พูด],	รช [ครชิต-ท้องฟ้า]	รติ [วรติ-หัวไส้],
รต [ไกรวต-ชาวประมง],	รล [อรล-ประโยชน์],	รช [วรชกี-นายช่าง],
รธ [วรธน-เจริญ],	รช [อรช-ทาง, ครึ่ง],	รป [สรป-งูเล็ก],
รภ [ครภ-ท้อง],	รม [ธรม-ธรรม],	รห [ครห-ตำหนิ]

ตัวอย่าง คู่อักษรท้ายคำ/พยางค์

รล [นารล-ที่ฟัง],	รล [สมรล-สามารถ]
รล [มารล-มารค],	รล [ปรารลนา-ปรารลนา]
รย [อติพรหมจรรย์-อติพรหมจรรย์]	รล [อติมรรค-ความซัด]
รช [อุตกรช-มาก, อุทธรช-สนุก]	รห [อุปรห-หมอน,
รค [อุปสรค-อุปสรรค]	รย [การย-มูลเหตุ, ฟังทำ]

จากข้อมูลตัวอย่าง ข้อ [๑],[๒] อักษร ร เรียงหน้าอักษรได้ทุกตัว ไม่มีสระคั่นกลาง รูปเขียน<ร>เรียกว่า ร เรมะ กล่าวคือมีการเติมจุด/พินทุใต้อักษรตัวหน้าเป็นสัญลักษณ์ให้ต่างกับอักษร <ร> ที่เป็นพยัญชนะอวรรค

^{๑๕} คำในกลุ่มนี้เช่น พยาธิ. พย คำควบกล้ำเราออกเสียงไม่ได้ จึงแทรกเสียง อ แต่ไม่แทรกรูปสระ อะ และเขียนเติมจุดใต้อักษรตัวหน้าเสมอ

๓. รุ [เรผะ] ในภาษาสันสกฤต

ร้อยเอก หลวงบวรบรรณรักษ์ [นิยม รักไทย] เมธีสันสกฤตผู้ยิ่งใหญ่ อธิบายว่า เรผะ [repha] แปลว่า อักขร ร^{๑๖} หรือ ร อักขร [เอผะ-อักขร] เขียนที่รูปศัพท์ว่า ร เรผะ ไม่มีนัยอื่น

ในจารึกปราสาทหินพระวิหาร ๒ ด้านที่ ๑ มีคำวลีว่า "คุโรหุตวเห", อ่าไพ คำโท มีความเห็นว่า “ในโคลงสันสกฤตนี้ น่าจะเป็น "คุโรหุตวเห" มากกว่า เพราะศัพท์ "คุโร" นี้ ตัว "ร" จะต้องประวิสรรชนีย์ โดยจะให้อยู่โดดๆ ไม่ได้ แต่เมื่อตัว "ร" ต้องประวิสรรชนีย์ และมีอักษรโฆษะตามหลังคือตัว "ห" จะต้องเปลี่ยนวิสรรชนีย์เป็น "รุ" [เรผะ] สำหรับวลี "คุโรหุตวเห" นี้ เข้าใจว่าเขียนตกหล่นมากกว่า”

สระภาษาสันสกฤต <อ อา, อิ อี, อุ อุ, ฤ ฤ, ฦ ฦ, เอ, ไอ, โอ, เอา> มีอักษรวิธิวา

[๑] ต้นคำ ไม่ต้องผสม [ประกอบ] กับพยัญชนะ ลอยตัว มีรูปให้เห็นได้ เช่น <อจินตย, อาทิตย, ไอราวต, โองการ, เอารส>,

[๒] กลางคำ และท้ายคำต้องประสมกับพยัญชนะ

[๓] กลางคำ ไม่ประสมกับพยัญชนะ เกิดได้เฉพาะสระ <v> แต่ต้องเปลี่ยนแปลงรูปเป็น <รุ>ที่เรียกว่า เรผะ [ร อักขร]

ตัวอย่างคำ

โครงสร้างลึก	โครงสร้างผิว	คำอ่าน
(๑) ก+อ+อ+ม	กรม	กะรีมะ
(๒) ค+อ+อ+ห+อ	ครุห	คะรีหะ
(๓) จ+อ+อ+ย+อ	จรย	จะรียะ
(๔) ฐ+อ+อ+ม+อ	ฐรม	ฐะรีมะ

จากตัวอย่างข้อ [๑]-[๔] จะเห็นว่ามีสระ <อ> เรียงซ้อนกันอยู่ ๒ ตัวในตำแหน่ง กลางคำ/พยางค์คือระหว่างอักษรตัวหน้า<ก, ค, จ, ฐ> และอักษรตัวหลัง <ม,ห,ย,ม>

สระ <อ> ตัวที่หนึ่งประสมจมไปกับอักษรหน้าจึงมองไม่เห็น, สระ <อ> ตัวที่สอง ไม่ได้ประสมกับพยัญชนะ ลอยตัวอยู่ตามลำพังในตำแหน่งกลางคำ ซึ่งขัดแย้งกับไวยากรณ์ เมื่อจะให้คงอยู่จึงเปลี่ยนไปอยู่ในรูปอักษร <รุ> เรียกว่า เรผะ [อักขร รุ]

^{๑๖} ศุูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), **ฐานจารึกข้อมูลในประเทศไทย**. แหล่งที่มา : http://www.sac.or.th/databases/inscriptions/inscribe_image_detail.php?id=517[๑๖พฤศจิกายน ๒๕๕๗].

๔. รร ในภาษาไทย

ตามอักขรวิธีไทย วรรณชนีย์ แสดงเสียงสระ อ ในคำที่มีตัวสะกด เขียนรูป ๓ และเขียน รูป ๕ เมื่อประหลังพยัญชนะ

รูปคำยืม รุ เรมะ สันสกฤตในภาษาไทย จะรักษา/คงรูปเดิมไว้ และเปลี่ยนแปลงรูปคำให้สอดคล้องกับอักขรวิธีในภาษาไทย ตามเงื่อนไข/บริบทดังนี้

๔.๑ รูปคำเดิม

สระเสียงยาว <อา> หรือต่างวรรณะ <อิ อี, อุ อู, ฤ ฤ, ฦ ฦ, เอ, ไอ, โอ, เอา> เรียงอยู่หน้า, รุ เรมะ จะไม่เปลี่ยนแปลงรูปคำ เช่น

คำเดิม	คำไทย
(๑) กูรัม	กูรัมะ
(๒) นารุถ	นารุทะ
(๓) ปุรารุถนา	ปุรารุถนา
(๔) เมารุย	เมารุยะ
(๕) ศีรุช	ศีรุชะ
(๖) สมารุถ	สามารถ
(๗) สมปุรุณ	สมบุรุณ

๔.๒ เปลี่ยนแปลงรูปคำ

สระ <อ> เรียงอยู่ข้างหน้า จะแผลง <รุ> เรมะเป็นอักษร <รร> [ร หัน] ตัวอย่าง

คำเดิม	คำไทย
(๑) กรุณ	กรรรณ
(๒) กรุม	กรรรม
(๓) กริม	กรรรม
(๔) ครุภ	ครรรภ
(๕) จรัม	จรรรม
(๖) ตรุภ	ตรรภ
(๗) ทรุป	ทรรป
(๘) ทรุปน	ทรรปน
(๙) ฐรัม	ฐรรรม
(๑๐) บรุณ	บรรณ
(๑๑) บรุพ	บรรพ

(๑๒) พรค	พรรค
(๑๓) พรณ	พรรณ
(๑๔) พรษ	พรรษ
(๑๕) มรษ	มรรษ
(๑๖) มารค	มรรค
(๑๗) มารค	มรรค
(๑๘) วรค	วรรค
(๑๙) วรช	วรรช
(๒๐) วรณ	วรรณ
(๒๐) วรณ	วรรณ
(๒๑) วรษ	วรรษ
(๒๒) สรพ	สรรพ
(๒๓) สรพ	สรรพ
(๒๔) อรค	อรรค
(๒๕) อรช	อรรช
(๒๖) อรจน	อรรจน
(๒๗) อรณ	อรรณ
(๒๘) อรณ	อรรณ
(๒๙) อุปสรค	อุปสรรค

ตัวอย่างทั้ง ๓๐ คำข้างต้น มีบริบทเหมือนกัน; สระที่เรียงซ้อนกันอยู่คือ <อ/อ>, สระ <อ> หน้าประสมจมกับพยัญชนะ ไม่ปรากฏรูปให้เห็น, ส่วนสระ <อ> หลังแผลงเป็น ร ตามระบบ/กฎเกณฑ์การสร้างภาษา รูปลอยตัวของสระทั้งสองคือ <อร>

เมื่อพูดว่าแผลง <ร> เป็น <รร> มีนัยเท่ากับว่าแผลง <อร> เป็น <รร> นั้นเอง เป็นวิธีพูดถึงส่วนเดียว/บางส่วน แต่หมายถึงส่วนทั้งหมด เช่นคำกล่าวที่ว่า “เห็นทะเล” ผู้พูดเห็นบางส่วนของทะเลเท่านั้น แต่หมายถึงทะเลทั้งหมด; “กินข้าว” ไม่ได้เฉพาะข้าวอย่างเดียว แต่หมายถึง “กับข้าว” ทั้งหมด

มีบางคำที่มีบริบทเป็น <ออ, อร> แต่คงรูปเดิมในภาษาสันสกฤตไว้ในภาษาไทย แผลงแสดงเสียงสระอื่นๆ เช่น <อ> เป็น <ออ> เช่น ครห >ครหา [คอรหะหา], หรือ <อ>เป็น <เอ> เช่น จรจา >เจรจา [เจรจจา], ซึ่งเป็นลักษณะทางสัทศาสตร์ตามข้อ ๔.๑ ข้างต้น

๕. รร การเปลี่ยนแปลงคำอ่าน

ในภาษาไทย, อักษร <รร> มีรูปเดียว เขียนในแถวเหมือนพยัญชนะทั่วไป ปรากฏ/ เกิดในตำแหน่งกลางคำ/พยางค์เท่านั้น มีอักษรทาบอยู่ข้างหน้าและทาบอยู่ข้างหลังตามรูปว่า [ก/รร/ม, บ/รร/ณ, ว/รร/ณ, ส/รร/ค], มีลักษณะการเปลี่ยนแปลงคำอ่าน ๒ อย่าง; อ่านว่า <อ> [วิสรรชนีย์] และอ่าน <อ +น> [แม่ กน]

๕.๑ รร อ่านเป็น <อ> วิสรรชนีย์

รร เรียงอยู่หน้า มีอักษรต่อไปนี้เรียงประชิดหลัง

[๑] อักษรกัก ฐานเพดานอ่อน <ก, ค,ฆ>, ฐานฟัน <ถ,ด>, ฐานริมฝีปาก <ป,ภ,พ>

[๒] อักษรกักเสียดแทรก <จ, ช>

[๓] อักษรนาสิก <ณ, น, ม>

[๔] อักษรเสียดแทรก <ซ> และเป็นตัวสะกด [coda] ในมาตราแม่ กก, กบ, กต, กน และแม่ กม จะอ่าน <รร> เป็นเสียง <อ> [วิสรรชนีย์]

คำเดิม	คำไทย	คำอ่าน
(๑) กรณ	กรรณ	กั้น
(๒) กรม	กรรม	ก่า
(๓) กรณ	กรรม	ก่า
(๔) ครภ	ครรรภ	คั๊บ
(๕) จรม	จรรรม	จ่า
(๖) ตรก	ตรรก	ตัก
(๗) ทรูป	ทรรูป	ทับ
(๘) ทรูปณ	ทรรูปณ	ทับ
(๙) ธรรม	ธรรรม	ท่า
(๑๐) บรณ	บรรรณ	บัน
(๑๑) บรพ	บรรรพ	บับ
(๑๒) พรค	พรรรค	พัก
(๑๓) พรณ	พรรรณ	พัน
(๑๔) พรช	พรรรช	พัต
(๑๕) มรช	มรรรช	มัด
(๑๖) มารค	มรรรค	มัก
(๑๗) มารค	มรรรค	มัก
(๑๘) วรค	วรรรค	วัก
(๑๙) วรช	วรรรช	วัด

คำเดิม	คำไทย	คำอ่าน
(๒๐) วรณ	วรรณ	วัน
(๒๑) วรณ	วรรณ	วัน
(๒๒) วรณ	วรรณ	วัน
(๒๓) สรพ	สรรพ	สับ
(๒๔) สรพ	สรรพ	สับ
(๒๕) อรรค	อรรค	อ๊ก
(๒๖) อรรณ	อรรณ	อ๊ก
(๒๗) อรรณ	อรรณ	อ๊ก
(๒๘) อรรณ	อรรณ	อ๊ก
(๒๙) อรรณ	อรรณ	อ๊ก
(๓๐) อุปสรรค	อุปสรรค	อุปปะสั๊ก

๕.๒ รร อ่านเป็น <อ> และ <น> ตามบริบท

รร เรียงอยู่หน้า มีอักษรข้างหลัง/ที่ตามมาไม่ได้เป็นตัวสะกด [coda] แต่เป็นตัวยิ้น/หลัก/ เสียงทาหน้า [onset] ไว้ให้สระ <อ,อิ,อุ> เป็นต้นมาเกาะ/ประสม, <รร> จะอ่านเป็น <อ> และ <น> ตัวอย่าง

คำเดิม	คำไทย	คำอ่าน
กรตริ	กรรไตร [ก+อะ+น]	กัน-ไตร
ครชิต	ครรชิต [ค+อะ+น]	คัน-ชิต
จรย	จรรยา [จ+อะ+น]	จัน-ยา
ปรวช	บรพชา [บ+อะ+น]	บัน-พะ-ชา
ปรวชน	บรพชน [บ+อะ+น]	บัน-พะ-ชน
ปรวชิต	บรพชิต [บ+อะ+น]	บัน-พะ-ชิต
ปรวปุรุช	บรพบุรุช [บ+อะ+น]	บัน-พะ-บุรุช
ปรยาย	บรยาย [บ+อะ+น]	บัน-ยาย
ปรวด	บรพต [บ+อะ+น]	บัน-พต
พรช	พรรษา [พ+อะ+น]	พัน-สา
ภารยา	ภรรยา [ภ+อะ+น]	พัน-ยา
มรยาทา	มรยาท [ม+อะ+น]	มัน-ยาด
หรัช	หรรษา [ห+อะ+น]	หัน-สา
อรณว	อรรณพ [อ+อะ+น]	อัน-นบ

๕.๓ รร อ่านเป็น <อ> และ <น> ตามเสียงตัด

<รร> เรียงอยู่หน้า มีอักษรข้างหลัง/ที่ตามมาไม่ได้เป็นตัวสะกด [coda] แต่สูญเสีย/ตัดเสียง [Loss of phoneme] โดยเติมอักษร<อ> [ทัณฑฆาต] เป็นรูปสัญลักษณ์แทนความหมาย “ลบทิ้ง”, <รร> จะอ่านเป็น <อ> และ <น> ตัวอย่าง

คำเดิม	คำไทย	คำอ่าน
กรม	กรรม์	กััน
ชชค	ชรร์ค	ซััน
ครรภ	ครรรภ	คััน
จรรย	[มหัต]จรรย	[มะหัตสะ]จัน
	[พรม]จรรย	[พรมมะ]จัน
ธรม	ธรรม	ทััน
วรษ	พรรษ	พััน
สรค	[สร้าง]สรร์ค	[สร้าง]สัน
สรค	สรร์ค	สัน
สวรค	สวรร์ค	สะ-หวััน
อาศจรรย	อัศจรรย	อัต-สะ-จัน

๕.๔ อักษรหลัง รร เป็นสังโยค

อักษรสังโยค หมายถึง อักษรที่เรียงลำดับมีสระคั่นในระหว่าง เป็นตัวนำและตัวตาม; อักษรนำเป็นตัวสะกด/เสียงทาบหลัง [coda] อักษรตามเป็นตัวตั้ง/ยื่น/เสียงทาบหน้า [onset] ให้มาประสม อักษรวิธีไทยให้ “ตัดตัวสะกดทิ้ง, คงตัวตามไว้” แต่อ่านแบบเดิมเช่น รัฐ>รัฐ [รัตตะบาน], วัฒนา> วัฒนา [วัตตะนา], อัญ<อ> อัญ [อัญตะ], คุณ<อ> คุณ [คุนตะ] ฯลฯ พบมากในคำยืมภาษาบาลี แต่ใช้กฎบ้าง ไม่ใช่บ้าง

เมื่ออักษรเสียงกัก ฐานเพดานอ่อน <ก, ค>, ฐานฟัน <ต, ถ> เรียงหลังอักษร รร จะเป็นตัวสะกดและเป็นตัวตามเหมือนอักษรสังโยค ตัวอย่าง

คำศัพท์	คำอ่าน
กรรตุวาจก	กััด-ตุ-วา-จก
ตรรกะ	ตัก-กะ
มรรคา	มัก-คา
อรรธาธิบาย	อัต-ถา-ทิ-บาย

๖. รร ในคำยืมภาษาเขมร

ภาษาเขมรเป็นภาษาที่อยู่ในตระกูลภาษามอญเขมร [Mon-Khmer] เป็นภาษาคำโดด ลักษณะของประโยคเหมือนภาษาไทย กล่าวคือ ประธาน+กริยา+กรรม เช่น 'GanesovePA [คณุม-อาน-เซียว-โพว] แปลว่า “ฉันอ่านหนังสือ” ภาษาเขมรต่างกับภาษาไทยตรงที่ไม่มีระบบเสียงวรรณยุกต์ ตัวอย่างคำยืมเขมรที่แผลงเป็น รร ในภาษาไทย

๖.๑ อักษรนาสิก แผลงเป็น รร

อักษรนาสิก [nasals] <ง, ญ, ณ, น, ม> เรียงอยู่หลังอักษร <บ> จะแผลงเป็น รร อ่านเป็น <อ> วิสরণชนีย ตัวอย่าง

คำเขมร	คำไทย	คำอ่าน
(๑) กนแสง	กรรแสง	กั้น-แสง
(๒) บณจง	บรรจง	บัน-จง
(๓) บณจุ	บรรจุ	บัน-จุ
(๔) บณฎา	บรรดา	บัน-ดา
(๕) บนทาท	บรรทาด	บัน-ทาด
(๖) บนทุก	บรรทุก	บัน-ทุก
(๗) บนโท	บรรเทา	บัน-เทา
(๘) บนลง	บรรลง	บัน-ลง

อุปสรรค บิ <ง, ญ, ณ, น, ม> ภาษาเขมร จะเปลี่ยนแปลงเป็น <ร> ตามบริบทดังนี้

[๑] เรียงหน้าอักษรกัก <ก, ข, ค, อ> และอุสุมะ [เสียงแทรก]<ส,ห>จะเปลี่ยนเป็น อ เป็น <ง> เช่น บังเกิด, บังคับ, บังคม; บังอร, บังเอิญ, บังอาจ, บังสุรย, บังทวน, ยกเว้นมีสระ <แอ> จะเปลี่ยนเป็น <น> เช่น กั้นแสง[กรรแสง]

[๒] เรียงหน้าอักษรกักเสียงแทรก ฐานเพดานแข็ง <จ, ฉ, ช,> จะเปลี่ยนเป็น อ เป็น <ญ> เช่น บัญจง,

[๓] เรียงหน้าอักษรกัก ฐานปุ่มเหงือก <ฎ, ฎ, ๗, ๓> จะเปลี่ยนเป็น อ เป็น <ณ> เช่น, บันฎา [บรรดา], บัญฑูร

[๔] เรียงหน้าอักษรกัก ฐานฟัน <ด, ต, ถ, ท, ๓>, จะเปลี่ยนเป็น อ เป็น <น> เช่น, บันดล, บันดาล, บันได, บันทีก, บันเทิง,

[๕] เรียงหน้าอักษร <บ> หรือสระ <อา, อุ, อู, เอ, เออ> จะเปลี่ยนเป็น อ เป็น <ม>[บัม] แต่เขียนเป็น <อำ>เช่น, บำบวง, บำบัด, บำนาญ, บำเพ็ญ, บำรุง, บำรุง, บำเรอ, บำราบ, บำราศ, บำเหน็จ

๖.๒ อักษร <ะ, ะ> ที่ประสมอักษรกักเพดานอ่อน แผลงเป็น รร

อักษร <ะ, ะ> ที่ประสมกับอักษรกัก ฐานเพดานอ่อน <ก, ค> เป็น กะ, คะ, กระจะ
จะแผลงเป็น รร ตัวอย่าง

คำเขมร	คำไทย	คำอ่าน
(๑) กระจะเยียก	กรรเจียก	กั้น-เจียก
(๒) กระจะเข้า	กรรเข้า	กั้น-เข้า
(๓) กระจะเซียง	กรรเซียง	กั้น-เซียง
(๔) กระจะโซค	กรรโซค	กั้น-โซค
(๕) กระจะแซง	กรรแซง	กั้น-แซง
(๖) กระจะพุ่ม	กรรพุ่ม	กั้น-พุ่ม
(๗) คลอง	ครรลอง	คั้น-ลอง
(๘) โคลง	ครรลอง	คั้น-ลอง
(๙) ไคล	ครรไล	คั้น-ไล

๖.๓ อักษร <ะ, ะ> ที่ประสมอักษร<จ,ผ>แผลงเป็น รร

อักษร <ะ> ที่ประสมกับอักษร <จ>กักเสียดแทรก หรืออักษร <ป>ร ที่แผลงมาจาก <ผ> จะแผลงเป็น รร ตัวอย่าง

คำเขมร	คำไทย	คำอ่าน
(๑) จลุง	จรรลุง	จั้น-ลุง
(๒) จโลง	จรรโลง	จั้น-โลง
(๓) ผจบ/ประจบ	บรจรจบ	บั้น-จบ
(๔) ผทม/ประทม	บรทม	บั้น-ทม
(๕) ผสบ/ประสบ	บรสบ	พั้น-สบ

๖.๔ อักษร <ะ, ะ> ที่ประสมอักษร <ผ,ส> แผลงเป็น รร

อักษร <ะ> ที่ประสมกับอักษร <จ>กักเสียดแทรก หรืออักษร <ป>ร ที่แผลงมาจาก <ผ> จะแผลง<อ, ร> เป็น รร ตัวอย่าง

คำเขมร	คำไทย	คำอ่าน
(๑) ผเอิญ	พรรเอิญ	พั้น-เอิญ
(๒) สรเสีร	สรรเสีร	สั่น-เสีร

๗. สรุป

การเปลี่ยนแปลงคำ <ร> ร ระบุเป็น รร ในภาษาไทย เป็นไปตามระบบหรือกระบวนการสร้างคำตามอักขรวิธี รวมทั้งลักษณะการเปลี่ยนแปลงคำอ่าน

ข้อควรสังเกต <รร> ระหว่างคำยืมในภาษาสันสกฤต และภาษาเขมร มีข้อแตกต่างง่ายๆ คือทำยืมคำในภาษาสันสกฤตจะเป็นสระ อ, อา, อิ, อี อุ, อู, เอ, โอ หรือมีเครื่องหมาย <อ> การันต์ที่สุดศัพท์, ส่วนคำยืมในภาษาเขมรจะเป็นเสียงสระ แอ, เออ, โอะ, โอ มีเสียงคล้ายคำไทยทั่วไป

อีกประการหนึ่ง, ลองแผลง <รร> ย้อนกลับเป็น <ร> มองหารากคำในภาษานั้นๆ จะทำให้สังเกตได้ว่าเป็นคำยืมในภาษาสันสกฤต หรือภาษาเขมรไม่ยากๆ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

๑) หนังสือ :

กรมตำรา กระทรวงธรรมการ. **ปทานุกรม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมตำรา กระทรวงธรรมการ, ๒๔๗๐.

ซอง บาตีร์ต์ ปาเลอกัว. **ศัพท์ พะจะนะ พาสาไท**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๒.

บริดลีย์, แดน บีช. **อักขรภิธานศรับท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๑๔.

บวรบรรณรักษ์, หลวง [นิยม รักไทย]. **สัทสฤตไทอังกฤษอภิธาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : แสงดาว, ๒๕๕๒.

พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร). **มูลบทบรรพกิจ**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระมหาสมปอง มุทิโต. **คัมภีร์อภิธานวรรณนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : ประยูร วงศ์พันธ์ที่ตั้ง จำกัด, ๒๕๔๗.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์. ๒๕๒๕.

สมชาย พุ่มสอาด และคณะ. **๗๐๐ ปี ลายสือไทย**. กรุงเทพมหานคร : คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๕๒.

๒) สื่อบริการออนไลน์

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). **ฐานจารึกข้อมูลในประเทศไทย**. แหล่งที่มา : http://www.sac.or.th/databases/inscriptions /inscribe_ image_detail.php?id=517 [๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๗]

๒. ภาษาอังกฤษ

1) Book :

Sir Monier Williams. **A Practical Grammar of the Sanskrit Languages arranged with reference to the classical languages of Europe for the use of English Students.** Varanasi : the Chawkhamba Sankrit Series offices, 1962.

Arthur A Macdonell. **Practical Sanskrit Dictionary.** Londo : Oxford University Press, 1947.